

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ VE SORUNLARI*

Serpil AYTAÇ**

Gençlerde özellikle 17-21 yaşları arasında, kendi değerlerini bulmak, bunları benimsemek, ana-babadan bağımsız hale gelmek, ilerideki yetişkin rolünü kavramak, kısaca tümüyle kendi kimliğini bulabilmek çok önemlidir. Gerek bu dönemin, gerek önceki dönemlerin sağlıklı gelişmesi halinde genç kendi kimliğini bulur. Diğer insanlarla önemli ilişkiler kurar. Bu ilişkiler sağlıklı kurulabildiği takdirde sorumlulukların yüklenilmesi, cinsel ve duygusal paylaşma, toplumla bütünleşme duyguları daha sağlıklı çözümlenmektedir.

Yükseköğrenim konusu gençlik dönemi için ayrıca büyük önem kazanır. Bu dönemde genç, çeşitli sorunların üstesinden gelmek zorundadır. Bir yandan bağımsızlık kazanmak, kendi kişisel ve sosyal ilişkilerini yeniden düzenlemek, kendine uygun yeni değerler, yeni amaçlar benimsemek, diğer yandan ilerdeki iş ve mesleği konusunda yetişkin rolünü ve sorumluluklarını yüklenmek sorunuyla da başa çıkmak dönemindedir. Kısaca genç artık "kendi kimliğini bulma" sorunuyla karşı karşıyadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda üniversiteli gençlerin pek çoğunun kimlik bulma bocalamaları içinde oldukları görülmüştür. Öğrencilerin çoğu yaptığı eğitimle amacını bağdaştıramamakta, hangi amaca göre davranışlarına yön vereceğini bilememektedir. Geleceğe güvenleri yoktur. Genç, bu dönemde bir gerginlik yaşamaktadır. Kuşkusuz bu durumu hazırlayan etkenler çok yönlüdür. Ancak içinde bulunduğu toplumun yapısı, sosyo-ekonomik-kültürel çevre ile ilgili nedenler çok yönlü ve çeşitlidir. Gencin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik-kültürel koşullar ve bunlardan kaynaklanan sorunlar, özellikle üniversite gencinin geleceğe yönelik yön ve amaçlarını belirlemede etken olmaktadır.

Bu temel hipotez doğrultusunda üniversite gençliğinin yükseköğretimde karşılaştığı sorunlara yönelik olarak bir araştırma yapılmıştır.

* Yrd. Doç. Dr. Serpil Aytaç "Üniversite Gençliğinin Yüksek Öğretimde Karşılaştığı Sorunlar", Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1993 adlı eserden faydalanılarak hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr.; Uludağ Ü. İkt. ve İdari Bil. Fak., Çalışma Eko. ve End. İlişkileri Bölümü.

Araştırma, tabakalı örnekleme yöntemi ile 1990-1991 eğitim, öğretim döneminde, Uludağ Üniversitesinin çeşitli fakülte ve yüksekokullarından mezun olan tüm öğrencileri temsil edebilecek sayıdaki (179 kız - 258 erkek) toplam 437 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Deneklere 67 sorudan oluşan bir anket uygulanmış, veriler 1991-1992 eğitim döneminde analiz edilerek, bilgisayarda Systat programı kullanılarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgular özetle şu şekildedir.

Anket uygulanan gençlerin yaş ortalaması 23 olup, yarıdan çoğu normal devlet liselerinden mezun olmuşlardır. 36 öğrenci hariç, geri kalanı bekârdır. Doğum yerleri incelendiğinde başta Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi doğumlular olmak üzere Üniversitemize Türkiye'nin her tarafından öğrenci gelmekte olduğu anlaşılmıştır. Deneklerden "Bursa" doğumlu olanlar içinde kız öğrencilerin daha belirgin bir şekilde yüksek olması, aileleri nedeni ile Bursa dışındaki fakülteleri tercih etmedikleri sonucunu ortaya çıkarabilir.

Öğrencilerin yarıya yakın bir oranı (% 45) aylık gelirlerini sadece ailelerinden sağlamışlardır. Kız öğrencilerde bu oran erkeklere göre oldukça yüksektir (% 82). Burs ve kredi alanlar hariç, öğrencilerin % 20'si eğitimleri süresince geçici veya sürekli olmak üzere tam süreli veya kısmi süreli olarak gelir getirici işte çalışmışlardır. Çalışarak okuyan öğrencilerin önemli bir bölümünün ise (% 36) kadro, statü kazanmak, kademe ve derece terfi yapmak amacıyla olan devlet memurları olduğu anlaşılmıştır. Diğer önemli bir grup ise ekonomik yetersizlik sebebiyle part-time işlerde çalışan öğrenci kesimidir (İlahiyat Fakültesinin % 29'u, Sağlık Meslek Y. Ok. % 30'u, İİBF % 45'i).

Öğrencilerin çoğu öğrenimleri süresince Bursa'da en uzun süreli olarak öğrenci yurtlarında kalmışlardır. Ailesi ile bir arada kalanlar hariç, kaldıkları yerlerle ilgili olarak fiziki koşullardaki yetersizlik yanında, toplumun, çevrenin öğrencilere olumsuz tavrını ve bakış açısını, gençler en önemli sorun olarak belirtmişlerdir.

Öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik-kültürel özellikleri incelendiğinde gençlerin annelerinin büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu oldukları (% 44), yüksek eğitimini tamamlayan oldukça az sayıda anne olduğu (14 kişi - % 3) görülmektedir. Babalarının eğitim düzeyi incelendiğinde büyük çoğunluğunun (% 42) yine ilkökul mezunu oldukları, yüksek öğrenim gören babaların oranının, annelere nazaran daha fazla olduğu (% 11) anlaşılmaktadır. Bu durum toplumsal yapımızın bir özelliğini de yansıtmaktadır. Ana-baba eğitim düzeyi, kız öğrenci ailelerinde daha yüksektir. Öğrencilerin % 78'inin annesi ev hanımıdır. Çalışan anne sayısı azdır. Aile gelirleri incelendiğinde ortalama gelir düzeylerinin aylık 2.217.000 TL. olduğu görülmüştür. Bu rakamın % 100 yıllık enflasyon olduğu varsayımıyla günümüzde 55-60 milyon TL.'ya ulaştığı düşünülebilir.

Neden yükseköğretim yapıyorsunuz? sorusu karşısında gençler, kendilerini toplumun bu konuya zorladıklarını dile getirmektedirler. Zira çalışma-

cakları iş veya mesleği sağlamada yükseköğrenimin gerekliliğine inanmaktadırlar. Ancak işsizlik konusunda da belirgin bir korku yaşamaktadırlar. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (% 63) bitirdikleri bölüm veya branşın ÖSYM sınavlarında ilk üç tercih arasında yer almadıklarını belirtmeleri düşündürücüdür. Kendi yetenek ve isteklerine uygun fakülterlere, bölümlere girmemiş olduklarını söylemeleri (% 56), gencin geleceğe güven içinde bakmasını engelleyici olmaktadır. Zira severek yapacakları iş veya meslek seçiminden ziyade öğrenci seçme ve yerleştirme sınavlarında aldıkları puanların önem taşıması, ileride istemedikleri, sevmedikleri bir meslekte hayata atılmaları zorunluluğunu getirmektedir. Bu durum iş başarısını da etkileyecektir. “İş seçiminde nelere dikkat edilmeli?” sorusu karşısında gençlerin işin sevilir olmasını belirtmeleri, belki bu duruma bir tepki olarak da yorumlanabilir. İyi bir iş bulmak, özellikle öğrenimini yeni tamamlamış gençleri bekleyen önemli bir sorundur. Bu sorunun çözüme kavuşturulmasında gencin yakın çevresinden bir takım beklentiler içinde olması, genel ülke koşullarına da uygundur. Ancak gençlerin önemli bir bölümünün iş bulmada adam kayırma, torpil mekanizmasının geçerliliğine inanmaları üzücüdür. Buna karşılık iş bulmada, işe yerleştirmede öğrenim, tecrübe ve becerinin ön plana geçmesi gerektiğini belirtmeleri, sevindiricidir. Üzücü olan ise bu gençler, elde ettikleri diplomaların bugünkü toplumsal koşullarda işe yarayacağı konusunda endişelidirler. Bu nedenle de yüksek okul sonrası, “nerede, hangi işte olursa olsun çalışmak zorunda olduklarını söyleyen kesim hariç” büyük bir kesim, bir üst eğitime (master, doktora) devam etmek istemekteler.

Branşlarıyla ilgili bir meslekte çalışıp çalışmama konusunda bazı öğrencilerin kararsızlık içinde oldukları görülmüştür. Bu durum gencin geleceğe güvenle bakma konusunda tereddütlerini ortaya koymaktadır. Zira öğrencilerin yarısı branşlarıyla ilgili bir meslekte iş bulamayacakları korkusu içindedirler (Ziraat % 78, İİBF % 75, Veteriner % 75).

Öyleyse gençlerimizin geleceğe güvenle bakamamasının en temel nedeni ne olabilir? Çağdaş toplumlar, bireyin temel ihtiyaçlarından güvenlik ihtiyacını çeşitli açılardan sağlamaya büyük önem vermişler ve bunu refah devletlerinin temel sosyal ön koşulu olarak nitelendirmişlerdir. Ancak, gelişmiş ülkelerde zaman zaman ortaya çıkan, gelişmekte olan ülkelerde de başta istihdam alanında ağırlığını hissettiren ve daha geniş alanlara da yayılan sorunlar, sonuçta “geleceğe güven” duygusunun sarsılmasına neden olmuştur. Geleceğe güven içinde bakamayan gencin, çeşitli sorunların üstesinden gelmesi de zorlaşmaktadır. İşte gençlerimizde ortaya çıkan durum budur. Bir gencin geleceğe güvenle bakabilmesi için en önemli etkenin beceri ve yetenek olduğuna inananların sayısı pek az değildir (% 40). Geleceğe güvenle bakma konusunda “ailenin varlıklı olması” gerektiği görüşü, kanımızca tamamen özel bir nitelik taşımakta ve gencin kendi yeteneklerine güvenememesinin bir belirtisi olmaktadır. Nüfuslu yakınlarla sahip olma yoluyla sorunların

çözüleceğine ve kişinin geleceğe güvenle bakabileceğine inanan kesim (% 4) ise mutlaka bu durumu bizzat görerek ya da yaşayarak algılamaktadır. Zira sosyalleşme sürecine niteliğini ve anlamını veren, genel toplumsal şartlardır.

Gençlere hayatta en değer verdikleri şeyin ne olduğu sorulduğunda, yarıya yakın bir oranının (% 43) "ailemdir" cevabını verdiği görülmüştür. Mesleğini, dinsel inançlarını, duygusal yaşamındaki kişiyi veya başka konuları belirtenlerin oranları ise oldukça düşüktür. Ailede, özellikle kadının yeri ve rolüne ilişkin değer ve tutumlarda belirgin bir değişimin varolduğunun gözlemlendiği ülkemizde, yine de ataerkil toplum yapımız için de bu değişimi arzu edenlerin daha çok kadınlar olduğu görülmektedir. Üniversiteli gençlerimiz acaba kadının ailedeki rolü hakkında ne düşünmektedir? Kendilerine bu soru sorulduğunda yarından fazlası (% 69), ailede kadın ve erkeğin eşit olarak tartışması, karar ve isteklerin eşit biçimde ortak söz haklarının olması gerektiği cevabını vermişlerdir. Kız öğrencilerin % 92'si bu görüşü bildirirken, erkek öğrencilerin ancak yarısı kadın-erkek eşitliği görüşüne katılmıştır. Son yıllarda her kesim tarafından tartışılan "toplumda kadının yeri" konusundaki genel düşünceler, toplum yapımıza da uygun olarak tüm açıklığı ile bu araştırmada da ortaya çıkmıştır. Ailesi kentlerde yaşayanların büyük çoğunluğu eşitlikten bahsederken, ailede söz sahibi sadece erkektir cevabını verenlerin kırsal (köy) kökenli oldukları görülmüştür.

Gençlerimiz acaba ne ölçüde üniversitedeki sosyal, kültürel, sportif aktivitelerden yararlanmaktadır? Bu durumu öğrenmek istediğimizde öğrencilerin yarından fazlasının (% 56) hiçbir aktiviteye katılmadan üniversiteden mezun oldukları görülmüştür. Öğrenciler, kendilerine sunulan sağlık-kültür spor hizmetleri içinde en çok kültür hizmetlerindeki yetersizliğe dikkat çekmişlerdir.

Gençlerimiz en çok üniversitemizce nelerin yapılmasını arzu ediyorlar? diye araştırdığımızda büyük bir çoğunluğun (% 31) fakülteler, hatta üniversiteler arası bilgi yarışmaları düzenlenmesini, şehirlerarası okul gezilerinin yapılmasını (% 30), müzik ve eğlence şölenleri düzenlenmesini, bu vesile ile öğrenci-öğretim üyesi kaynaşmasının sağlanmasını istedikleri görülmüştür. Gerçekten de öğrenciler eğitim alanında en çok, öğrenci-öğretim üyesi diyalogunun eksikliğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca sağlık - kültür - spor hizmetlerinin tüm öğrencilere yaygınlaştırılarak teşviklerinin sağlanmasını ve bu tür faaliyetlerin yönetiminde söz sahibi olmak, kararlara katılmak istemektedirler.

Öğrencilerin mezun oldukları fakülteye ilişkin düşünceleri sorulduğunda mezun olanların % 80'i fakültelerinden umdukları bilgiyi kısmen aldıklarını belirtmişlerdir. Eğitim süresince okutulan ders kitaplarını ise yarıya yakını vasat olarak değerlendirmiştir. Yeterli gördüğünü söyleyen oldukça az sayıda öğrencidir (% 14'ü). Bir eğitim yılında öğrenciler, üniversite veya fakülte kütüphanelerinden en çok ortalama 1-5 arasında kitap almışlardır. Öğrenimleri süresi içinde hiç kitap almadan mezun olan öğrenci sayısı azım-

sanmayacak bir seviyededir (% 32). Öğrencilerin % 10'unun ders kitabı dışında da hiçbir kitap okumadıklarını belirtmeleri dikkat çekicidir. Günlük bir gazeteyi veya dergiyi ancak yarıdan fazlası (% 56) arada sırada okuduklarını söylemişlerdir. Hiç gazete okumayan sayısı azdır (% 6'sı). Gazetede en önce okunan bölüm ise köşe yazıları, yorum ve makale olarak belirtilmiştir.

Kimlik kazanma ihtiyacı içindeki gencin aile ve yakın çevresinden sonra gelen okul ortamı, gencin sosyalleşmesine ve kişilik kazanmasına önemli etkilerde bulunmaktadır. Bu nedenle yüksek öğrenimleri süresince belli başlı sorunlarının neler olduğu araştırıldığında öğrencilerin önemli bir oranı, istediği ve yeteneklerine uygun fakülteye girememiş olduğu için eğitim alanında çeşitli sorunlarla karşılaşmalarını, toplum hayatına uyum sağlamak, arkadaşlık kurmak veya sürdürmekle ilgili sorunlar yaşadıklarını, özellikle konut sıkıntısı ve maddi sorunları olduğunu (% 43) belirtmişlerdir. Gençler, sorunları karşısında öncelikle arkadaşlarına açıldıklarını söylemişlerdir. Gençlerin büyük bir çoğunluğu (% 66), arada sırada da olsa, gerek sosyal çevrelerinden kaynaklanan, gerekse kendilerinden kaynaklanan sorunlar yüzünden üniversite ortamından zaman zaman kaçmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin yarıya yakını kararsızlık, güvensizlik, huzursuzluk, doyumsuzluk gibi sorunları çok sık olarak yaşadıklarını açıklamışlardır.

Sonuç olarak araştırma sonucunda elde edilen somut veriler, yüksek öğrenim gençliğinin şu temel sorunları bulunduğunu ortaya koymaktadır:

1- Yüksek öğretim kurumlarında öğretim üyesi - öğrenci ilişkileri eğitimin gerektirdiği ölçüde ve içerikte olmamakta, yeterli düzeyde vasıflı öğretim üyesi, araç ve gereç bulunmamaktadır.

2- Yüksek öğretim, yurdun ekonomik ve sanayi kalkınmasının insan gücü ihtiyaçlarını karşılayacak doğrultuda örgütlenip geliştirilmemiştir. Öğrenciler yetenek ve özlemlerine göre belirli öğrenim dallarına yönlendirilmemiştir. Bu nedenle yüksek öğrenimi bitiren gençlerin çoğu aldıkları eğitime uygun iş alanları bulamadığı için diplomalı işsizler yaratılmıştır. İşsiz kalacakları endişesini sürekli olarak yaşadıkları için geleceğe güvenle bakamamaktadırlar.

3- Uzun yıllar ailesine aşırı bağımlı kalan gençlerimizin üniversite hayatına atılması ile birlikte ortaya çıkan bağımsızlık kazanma isteği, gencin hoşuna gitmeyen şeylere tepki göstermesi, hoşnutsuzluk, önyargılı davranma gibi bir takım olumsuz davranışları da beraberinde sergilemesine neden olmaktadır.

4- Üniversite gençliğinin çoğu, sağlam bir yüksek öğrenim yapma amacı güden bir bilince sahip değildir. Bu nedenle öğrencilerde isteksizlik, ders çalışmamak, uyumsuzluk gibi sorunlar mevcuttur. Çoğu genç, kişisel sorunlarının farkında bile değildir.

5- Gençlerin okuma alışkanlıkları yoktur. Ayrıca ezberciliğe dayalı eğitim sistemimiz nedeniyle öğrencilerin, iş yaşamında “anlamını kavrayarak öğrenenler hariç”, başarılı olabilecekleri konusunda kuşku duyulmaktadır.

6- Kuşkusuz tüm toplumu huzursuz eden siyasal eylemler, eyleme katılsın veya katılmasın tüm gençlerde güvensizlik, şüphecilik, kararsızlık, sabırsızlık ve heyecan durumlarını ortaya çıkarmaktadır. Karşılına çıkan engellere hoş görüleri yoktur. “Vatanı kurtarma sorumluluğunun sadece kendilerinde olduğuna” inanan kesim, her konuda kendilerini haklı görerek, sistemi eleştirerek tüm toplum düzenine başkaldırabilmektedir. Aslında ideoloji sorunu gencin gelişiminde doğal bir oluşumdur. Genç, kafaca ve bedence gelişmemişliğinin doğal uzantısı olarak kendisine öğretilen ve verilenleri değil, kendi düşündükleri ile daha iyisini yaptığını kanıtlamak ihtiyacı içindedir. Zira genç, kendi kimliğini bulma çabasındadır. Bu nedenle de çıkarıcı bir takım çevrelerce kötüye kullanılma ihtimalleri de büyüktür.

7- Gençlerimizin sorunlarının bir bölümü, gencin girişim yeteneğinin yeterli gelişmemesinden kaynaklanabilmektedir. Araştırmayan, başladığı işi sürdüremeyen, yaratıcılığı desteklenmeyen genç, sebatsız, sorumsuz, pasif, çekingen olacaktır. Bu durum gençlerde ruhsal patlamalara yol açabilecektir. Güvensizlik, suçluluk, aşağılık duygularının gelişmesi beraberinde, çalışmaktan zevk almadan öğrenme işini bir yük olarak gören, tek yönlü, genel kültür ve sosyal yaşam açısından kısır kalmış gençlerimizin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendi amaçlarını saptamaları, geleceklelerini planlamaları da son derece zorlaşmaktadır.

Kısaca belirttiğimiz anket bulguları, gençlerin her yönüyle içinde yaşadıkları toplumdaki, sosyal ve kültürel çevreden büyük ölçüde etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Gençlerin, yüksek öğrenimdeki tüm sorunlarının gençlerimizin kimlik gelişimini olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Bütün bu sorunlar üniversite gençliğinin içinde buldukları durumu da gözler önüne serebilmektedir. Önemli olan bu sorunların üstesinden gelebilmektir.